

УДК 37.091:005

Світлана РОМАНЮК,
завідувач відділу управління закладами освіти ВППО

Школа — простір безпеки

В умовах воєнного стану створення безпечного освітнього середовища є одним із першочергових завдань, виконання якого має реалізувати право на безпечні та нешкідливі умови виховання й забезпечення прав дітей на освіту.

Ключові слова: менеджмент, автономія, безпечне середовище, психологічна підтримка, дитиноцентризм.

Svitlana Romaniuk. School Is a Space of Safety.

In the conditions of martial law, the creation of a safe educational environment is one of the priority tasks, the implementation of which should realise the right to safe and harmless conditions of upbringing and ensure the rights of children to education.

Keywords: management, autonomy, safe environment, psychological support, child-centredness.

Основною ідеєю сучасної освіти є забезпечення прав, свобод та інтересів дітей. Сучасний освітній заклад виконує функції не тільки навчання, а насамперед створює простір для повноцінного розвитку здобувачів освіти, стає осередком успішних, креативних, щасливих людей. Для реалізації цього завдання необхідна атмосфера фізичного, соціального та психологічного комфорту всіх учасників освітнього процесу.

Завдання керівника школи – в першу чергу створити безпечне освітнє середовище.

Воно забезпечує:

- наявність безпечних умов навчання та праці;
- комфортну міжособистісну взаємодію;
- сприяння емоційному благополуччю учнів, педагогів та батьків;
- відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання;
- дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Освіта в умовах війни – це діяльність у режимі особливої відповідальності, працездатності, наполегливості, єдності, відкритості та підтримки.

Безпека – стан захищеності особи чи групи, наявність способів задоволення потреб особистості та захисту її прав.

Міністерство освіти і науки України інформує про особливості організації навчального процесу, про персональну відповідальність за створення безпечних умов для учнів і всіх працівників.

Створити безпечне освітнє середовище – одне з першочергових завдань закладу освіти, виконання якого має реалізувати право на безпечні та нешкідливі умови навчання в умовах війни. Тож цим

мають займатися керівники закладів освіти, педагогічні працівники, батьки учнів, громадськість спільними зусиллями. До того ж, їм важливо опанувати основні правила безпечної поведінки та навчити цього дітей.

Перш за все, безпечними мають бути будівлі шкіл. У кожному закладі освіти потрібне укриття чи інші приміщення, де можна перебувати під час повітряних тривог для зменшення ризиків. Якщо такі приміщення не обладнано, то керівник має ініціювати перед засновником зміни до фінансування закладу.

У школах з очним чи змішаним навчанням керівники мають подбати про переривання заняття в разі оголошення повітряної тривоги або інших сигналів небезпеки та скерування всіх присутніх у закладі в укриття. Там, у безпечніших умовах заняття можна буде продовжити. У закладі мають бути розроблені дієві, чіткі інструкції про те, хто, де, як і коли має ховатися, як здійснювати евакуацію дітей, як діяти в разі обстрілів, під час оголошення повітряної тривоги тощо. Усі в закладі – і працівники, й учні – мають знати ці інструкції та чітко їх дотримуватися.

Важливо інформувати про такі правила і батьків – це зменшить їхнє хвилювання, адже близькі мають чітко розуміти, де їхні діти та як дізнатися, що вони в безпеці. **Проте наявність укриття – це лише частина тієї безпеки дітей, яку повинен організувати керівник. Крім того, поруч із дитиною мають бути безпечні дорослі – персонал закладу, її батьки. Адже безпека дитини – це широкі поняття, яке можна описати формулою:**

Безпечне місце + Безпечний дорослий = Дитина у безпеці

Безпечне місце:

- прогнозоване для дитини – вона має повну інформацію, що з нею відбуватиметься, хто там буде і яка роль присутніх; вона розуміє, що чекають від неї;
- максимально підготовлене для взаємодії – є меблі, що відповідають віку дитини, та додаткові предмети (олівці, папір, іграшки тощо);
- тут не відбувається жодного насильства над дитиною; тут фізично безпечно для дитини.

Безпечний дорослий:

- знає та враховує вікові й індивідуальні особливості дитини, а також її психологічний стан;
- взаємодіє з дитиною «на рівних»;
- уміє розпізнавати потреби дитини, забезпечує захист її прав та інтересів;
- ставиться доброзичливо до дитини та проявляє емпатію.

Емпатія означає розуміння того, що відчуває дитина під час розповіді про насильство; відчуття вібрації емоції, з якою дитина розповідає; розуміння потреб дитини.

Дитина у безпеці:

- відчуває себе захищеною та перебуває у стані спокою;

– має контроль над власним життям – розуміє, що відбуватиметься, до кого може звернутися по допомогу, здатна диференціювати власні емоції та відтворювати події, що відбувалися з нею раніше;

– має уважну та турботливу дорослу людину поруч;

– не має об'єктивних і суб'єктивних загроз.

Тому **керівнику** необхідно максимально приділити час для безпекових питань: застосувати організаційні заходи в умовах обмеженого фінансового ресурсу та матеріально-технічного забезпечення.

Знову ж таки, універсальної формули успіху немає!

Виходячи з конкретних можливостей конкретного закладу освіти, керівнику необхідно накреслити реальний план дій із врахуванням реального фінансування, можливостей місцевого бюджету, використання позабюджетних коштів, допомоги фізичних осіб, батьківської громади тощо. Важливим фактором також є створення та відпрацювання конкретних алгоритмів дій на випадок евакуації з усіма учасниками освітнього процесу.

ШКОЛА – ПРОСТІР БЕЗПЕКИ

Світлана Романюк,
завідувач відділу управління
закладами освіти ВІППО

Управління школою у воєнний час

Освіта в умовах війни — це діяльність у режимі особливої відповідальності, працездатності, наполегливості, єдності, відкритості та підтримки.

Одним із пріоритетних завдань керівників у таких складних умовах є укріплення суб'єктності учасників освітнього процесу, вибудовування горизонтальних зв'язків в освітній організації, коли кожен знає, за що відповідає, і приймає самостійні рішення в межах своєї відповідальності.

Створення безпечного освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти

Створити безпечне освітнє середовище – одне з першочергових завдань закладу загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), виконання якого має реалізувати право дітей на безпечні та нешкідливі умови навчання під час війни.

Безпека – стан захищеності особи чи групи, наявність способів задоволення потреб особи та захисту її прав.

Безпека дитини – це широке поняття, яке можна описати формулою:

Безпечне місце + Безпечна доросла людина = **Дитина у безпеці**

Ефективне спілкування у школі

- ☐ створити й організувати інформаційний простір, у якому кожен з команди педагогів зможе отримати потрібну інформацію, поставити питання напяму керівникові школи (канали комунікації для цього наведено нижче);
- ☐ слухати колег і час від часу ставити запитання стосовно того, що їх хвилює, цікавиться їхнім емоційним станом, їхньою думкою (для цього можна використовувати онлайн опитування, збір ідей, індивідуальні зустрічі).

Запитання:

- ☐ Що цього навчального року Вам вдалося найкраще? Поділіться своїми успіхами.
- ☐ Що для Вас було найбільшим викликом, як Ви долали труднощі?
- ☐ Що Вам заважало працювати?
- ☐ Що надихало, виснажувало?
- ☐ Що б Ви хотіли змінити у школі?
- ☐ Які нові ідеї у Вас з'явилися?
- ☐ Як, на Вашу думку, Ви організувати роботу з батьками учнів, з учнями, які вимушено переїхали до вашого міста?

Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки

У збройних конфліктах питання збереження закладів освіти як безпечного простору є надзвичайно гострим. У 2015 році ООН розробило Декларацію про безпеку шкіл, яку станом на 2022 рік підписали 109 країн, серед яких немає росії.

Сьогодні ж в Україні ця країна-агресор розглядає заклади освіти як об'єкти для обстрілів.

За інформацією Міністерства освіти і науки України, станом на липень 2022 року 2188 закладів освіти зазнали пошкоджень від бомбардувань та обстрілів, 221 заклад повністю зруйновано.

Безпечний фізичний простір для перебування учнів та працівників

ОБЛАШТУЙТЕ БЕЗПЕЧНИЙ ПРОСТІР У ЗАКЛАДІ

- ☐ Перегляньте облаштування навчальних кабінетів
- ☐ Організуйте безпечне та безперешкодне пересування по школі

Безпечне освітнє середовище

РОЗРОБІТЬ ТА ЗАПРОВАДЬТЕ У ШКОЛІ ЧІТКІ ПРОЦЕДУРИ РЕАГУВАННЯ ТА ПОВЕДІНКИ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Першочергово це мають бути:

1. Шляхи для евакуації (у тому числі до найближчого укриття, якщо таке не обладнано у закладі).
2. Протоколи безпеки для учнів різного віку щодо правил поведінки під час повітряних тривог, евакуації, перебування у сховищі /укритті.

ОЦІНІТЬ ГОТОВНІСТЬ ЗАКЛАДУ ЗМІНЮВАТИ СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Під час війни та у післявоєнний період кожен заклад освіти має бути готовим для швидкого переходу до дистанційного або змішаного навчання.

Очевидно, що така готовність стане запорукою успішності роботи шкіл.

Які складові має така готовність?

1. Гнучкий розклад уроків

На початку року варто розробити одразу декілька варіантів розкладу навчальних занять: для очного, дистанційного та змішаного навчання. Розклад для дистанційного навчання має відрізнятися меншою кількістю навчальних годин в режимі синхронного навчання. Це можна зробити із застосуванням різних стратегій: розподілу часу уроків на синхронне та асинхронне навчання, зменшення кількості часу уроків, включення індивідуальних консультацій до розкладу з урахуванням перерозподіленого часу тощо. Змішане навчання може застосовуватися у різних спосіб. У разі, коли передбачається часткове відвідування закладу освіти (кілька днів на тиждень або окремих уроків тощо), розклад також має бути адаптований відповідно до нових умов навчання. Можливий також варіант розроблення єдиного розкладу з відповідними примітками (кольоровими, символічними тощо), які будуть працювати у змінених умовах навчання.

2. Комп'ютери й інтернет

Технічне забезпечення дистанційного навчання залишається однією з важливих умов його якості.

Що не завадить зробити керівнику школи?

- Зібрати дані про наявність у вчителів та учнів засобів для навчання, місце для навчання.
- Звернутися до засновника з проханням задовольнити потребу в технічних засобах для роботи вчителів.
- Спробувати залучити ресурси для забезпечення учнів, які цього потребують, необхідним обладнанням. Отримати додаткові ресурси допоможе оголошення на сторінці закладу освіти, звернення по допомогу до засновників шкіл, волонтерів, благодійних організацій, організація добровільних заходів, залучення батьків до пошуку ресурсів.
- Передбачити можливість дистанційного навчання для уразливих категорій учнів безпосередньо у приміщенні школи, якщо не вдалося залучити ресурси для забезпечення їх необхідним обладнанням вдома. Додатковим варіантом забезпечення освітніх потреб таких учнів може бути проведення в очному форматі консультацій (індивідуальних та групових) за окремим стабільним графіком. Своєчасні та ефективні управлінські рішення дозволять підвищити якість організації освітнього процесу в умовах дистанційної освіти.

3. Інструкції / протоколи / алгоритми для вчителів, заступників директорів, інформація для батьків щодо онлайн-навчання

- Наявність розроблених чітких правил та алгоритмів для всіх учасників освітнього процесу полегшує перехід з однієї форми навчання на іншу, робить організацію освітнього процесу гнучкою.
- Правила для учнів можуть стосуватися особливостей роботи на електронних платформах, включення в онлайн-урок, можливостей вмикати та вимикати камери й мікрофони під час онлайн-уроків, особливостей організації роботи в асинхронному режимі, спілкування з педагогічними працівниками.
- Для педагогічних працівників також варто розробити інструкції щодо організації освітнього процесу, використання електронних платформ та ресурсів, особливостей проведення уроків у синхронному й асинхронному режимі. Варто розробити кілька можливих моделей перерозподілу часу для різних навчальних предметів.

4. Електронні журнали, платформа з розміщеними матеріалами

В умовах переходу з однієї форми навчання на іншу оптимальною формою для фіксації результатів навчання учнів та надання їм зворотного зв'язку є електронний журнал.

Бажано, щоб заклад освіти перейшов на ведення електронної документації та обрав найбільш зручний для нього ресурс для ведення електронного журналу, враховуючи вимоги та рекомендації МОН до таких ресурсів.

Важливою функцією електронного журналу є надання зворотного зв'язку учням та їхнім батькам щодо успішності навчання. Більш ефективним такий зв'язок буде, якщо передбачатиме окрім бальної (або рівневої) оцінки ще й словесну характеристику та / або коментарі для учня щодо його подальшого навчального поступу.

5. Добір навчальних матеріалів та стратегій роботи з учнями під час уроків

Педагоги можуть:

- застосовувати прийоми та вправи для активізації уваги учнів, їх включення в урок як на початку уроку, так і в процесі, якщо виникає така необхідність;
- створювати проблемні ситуації, ставити цікаві питання, залучати учнів до спільних обговорень, мислових атак з метою підвищення їхньої мотивації, пізнавальної активності та інтересу;
- застосовувати діяльнісні методи навчання, використовуючи віртуальні лабораторії або надаючи можливість для праці учнів в асинхронному режимі;
- дозувати завдання для самостійної роботи, ділити їх на невеликі блоки та надавати чіткі інструкції щодо опрацювання кожного блоку матеріалу або аудіо чи письмові пояснення, коментар.

Використані джерела

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 р. № 711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-2022-%D0%BF#Text>
2. Лист МОН України від 26.07.2022 № 1/8462-22 «Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62e/0f2/dfa/62e0f2dfad662566428240.pdf>
3. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. ДСЯО. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Bezpechne_osvitnie_seredovysche_2022_SQE-SURGe.pdf
4. Аносова А. В., Петушкова Л. А., Петушкова О. Д. Сьогодні заради майбутнього. *Школа у воєнний і післявоєнний час* : посіб. для керівників та пед. працівників закл. заг. серед. освіти. Київ : Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2022.
5. Розвиток закладу загальної середньої освіти в умовах децентралізації : метод. посіб. для викладачів ін-тів післядиплом. пед. освіти / за заг. ред. А. В. Аносової. Київ : Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2022.